

Bíró Gyula

főgazdátó, c. egyetemi docens (GFE PK Gyermeknevelési és Módszertani Tanszék, GFE SZGYÁI)

Egy örökség, ami a megélt jelenünk is...

... ez a hazai, rendkívül értékgazdag és szemléletében a legmodernebb pedagógiai színtér az óvoda, az óvodai nevelés ügye. A gyermekközpontúság, a folyamatos szakmai tudásbővítés, az innovációközpontú megújulás szüksége mind-mind olyan terület, amelyek feltételezik az önálló véleményformálást, a gondolkodást és a cselekvést – ahogy egy korábbi tanulmányomban írtam. Minden indult valahonnan... és minden tart valahová.

Különös hangulatban íródik ez a cikk, amikor a gondolatok felszínre törnek, cikáznak benne; én- és önkíméléseink, kíméletlenségeink, túlságos kiemlések, bátorító aggályok, okok és ürügyek, megbocsájtó lélekrezdülések... jelenkorunk pedagógiai értékkereső képével.

Szakma, mesterség, hivatás, professzionizálódás és vissza-visszalépések, értékorientáció, a szakmai hozzáértés differenciálódásának elmosódása, a modern pedagógusszakma fejlődésének kusza valóságvonalai, a kvalifikációs szint emelkedése és „visszatántorgása”, az értelmiségi szerepfelfogás és szakmai megújulási kényszere, a generalista és specialista hozzáértés disszonáns összecsengése, presztízs, szerep, szerepelvárások, laikus és szakmai eszmerendszerek „összecsattanása”... Besüt a hajnali fény.

Eleget tenni egy felkérésnek... Brunsvik 250 emlékévként alkalmából egy örökséget méltató, de a jelenre reflektáló cikkben felüteseket tenni és erősíteni azt a szenvedélyünket és szerelmünket, amit a magyar óvodapedagógia jelent számunkra, hivatásgyakorlóknak, szolgáló pedagógusoknak, pedagógusképzőknek. Brunsvik Teréz neve elválaszthatatlan a magyarországi kisgyermeknevelés történetétől. Ez az elválaszthatatlanság máig ható, és mélyen beivódott a hazai óvodapedagógia történetiségébe és jelenkori gyakorlatába. A felvilágosodás eszméinek korrezdülései, a gyermekkor jelentőségében és a korai nevelés meghatározó szerepében való hit az 1828-ban Pesten alapított első magyarországi kisdudóvó intézet létrejöttében öltött testet, aminek elnevezése is jelzésértékű; Angyalkert... Angyalkert a gyermeklelkek kertje, játszhatnánk tovább a szógondolatot, hiszen nem csupán felügyeletet biztosított az intézet, hanem életkoruknak megfelelő játékos és fejlesztő foglalkozásokat is kínált számukra.

Brunsvik pedagógiai elvei, amelyek a gyermeki természet tiszteletén, a játék fontosságán és a szeretet- és gyermekközpontú nevelésen alapultak, messze megelőzték a korukat, és a mai napig érzékelhetően áthatják a magyar óvodapedagógiát és az óvodapedagógusok képzését. Azok az alapelvek, amelyeket Brunsvik vallott, különösen csengenek össze az 1996-ban született és mai napig „lényegében kitaró” Óvodai Nevelés Országos Alapprogramjában foglaltakkal. A gyermekek tisztelete és egyéniségének elfogadása, a gyermekek egyedisége, egyéni képességeik, érdeklődésük, fejlődési ütemük, a játék központi szerepe, amely nem csupán szórakozás, hanem a tanulás, a kompetenciák fejlődésének és kibontakozásának legfontosabb eszköze és tere.

A szeretet és a biztonság, az érzelmi biztonság megteremtésének kiemelt szükségessége, az elfogadó, empatikus és pozitív nevelői légkör megteremtése, a gyakorlati tevékenységek fontossága, a közvetlen tapasztalás, az anyanyelv ápolása, a kognitív és érzelmi fejlődés egyensúlya, és folytathatnánk a sort...

A mindennapi gyakorlat, ami érthetővé teszi Brunsvik Teréz hatását a jelenkorunkra, hiszen a játékalapú nevelés, a gyermekközpontú megközelítés, a szociális és érzelmi nevelés hangsúlyozása, az érzelmi intelligencia fejlesztése, a szülőkkel való együttműködés fontossága, a család és intézmény közötti szoros kapcsolat, az együttnevelés jelentősége, a magyar kultúra és nyelv ápolása, mind olyan elem a hazai óvodapedagógia gyakorlatában, amelynek gyökerei nyilvánvalóak. *Az akkor formálódó, majd a jelenkori óvodapedagógusok képzésében Brunsvik elvei világítottak rá arra, hogy az óvodapedagógus nem csupán a gyermekek felügyelője, hanem képzett szakember, aki mélyreható ismeretekkel rendelkezik a gyermekek fejlődésének pe-*

dagógiai-pszichológiai vonatkozásaiban, és ismeri a hatékony nevelési módszereket.

Brunsvik Teréz jelenleg is jelen van a hazai óvodapedagógus-képzésben, hiszen a pedagógiai alapelvek oktatásánál megkerülhetetlen, hogy a nézeteivel és azok jelenkori relevanciájával a mai kor kihívásai közepette megismerkedjenek a hallgatók. A gyermekfejlődés ismereteinek hangsúlyozása, a csecsemő-, kisgyermek- és iskoláskor előtti időszak fejlődési jellemzőinek, elméleteinek és kutatásainak megismertetésében, a játék elméletének és gyakorlatának tanulmányozásában, a szociális és érzelmi nevelés módszertanának elsajátításában, a konfliktuskezelési stratégiák gyakorlati alkalmazásában, és a gyakorlatorientált képzésben, ahol a pedagógusjelölt hallgatók valós óvodai környezetben tapasztalhatják meg a „szakma ízét” és az elmélet alkalmazásának lehetőségeit.

Nem szabad visszakanyarodnunk... egy meghaladott pedagógiai kultúra irányába, romantikusan visszakacsintani a hetvenes-nyolcvanas évekre, vagy a kilencvenes évek elejére, mert a magyar óvoda a köznevelési intézmények között az első kapu, amely a gyermeki szükségletekre épít, a gyermeki személyiség tisztelete, a gyermek mindenképp felett álló érdeke, a gyermekek közötti fejlődési különbségekre alapozott személyiségfejlesztés áll a fókuszában, családias hangulatával és viszonyrendszerével, az életkori szabadsággal, a heterogenitással, a személyhez kötődésre épülő érzelmi determinált hangulatával, a sajátos tevékenységrendszerével, a szabad játékkal, a tapasztalati/cselekvő tanulásra alapozottságával és a nevelő állandó, közvetlen jelenlétével. Minden rezdülésében gyermek- és értékközpontú.

A jövő óvodai nevelésének egyik fontos irányelve lehet a tevékenységközpontú megközelítés további erősítése, amely a gyermekek aktív részvételére és érdeklő-

désére épít. Érdemes lehet elkerülni, hogy a korábbi, foglalkozásközpontú szemléletmód túlzottan érvényesüljön. A hangsúly továbbra is a szeretetteljes, támogató légkör megteremtésén, a családi modellhez közelítő, életkorilag sokszínű csoportok előnyeinek kihasználásán, valamint az együttműködésen és az egyéni fejlődés tiszteletben tartásán maradhat. Ezáltal olyan pedagógiai környezet alakítható ki, amely a gyermekek sokoldalú fejlődését szolgálja.

Óvakodjunk attól, hogy a szervezési elvekben az egyszerre mindenki ugyanazt – iskolában is már meghaladott – iskolásító törekvést érvényesítsük, ismeretszerzés-nyújtást, ami nem jelent mást, mint az óvoda egyértelmű iskola-előkészítővé való redukálását. Az óvoda minden mozzanatával, saját tevékenységrendszerével „iskola-előkészítő”, nem elsődleges feladatként, hanem feladatként. Nem lehet más az óvoda jövője, mint az „óvodásabb óvoda”. Ebben nincs helye – Pálfi Sándor után szabadon – iskolai megfelelési kényszernek, az iskola-

kultúra óvodában való továbbéltetésének.

Az iskola jövője pedig nem más, mint „az óvodásabb iskola”, annak módszertani kultúrájával és sokszínűségével, rugalmas tevékenység-szervezésével, reflektív pedagógiai jegyeivel. Az elmúlt évek vitathatatlanul legnagyobb „vívmánya” az az oktatáspolitikai intézkedés, hogy az óvodai nevelés hároméves kortól kötelező, és ennek parányi korlátozó ellenpontja a rugalmas iskoláztatás akadályokkal való fűszerezése. A jövőben érdekes kérdéseket vet fel a középfokon megszerezhető óvodai nevelői végzettség megjelenése, amely az óvodapedagógus munkakör betöltésére jogosít, és a pedagógus-életpálya szerinti bérezéssel jár. Tekintettel a pedagógusképzés általános bővülésére (!), érdemes megvizsgálni ezt a kérdést.

Brunszvik Teréz munkássága a magyar óvodapedagógia alapkövét jelenti. Az általa képviselt humánus, gyermek- és értékcentrikus, játékalapú nevelési elvek a mai napig meghatározóak a magyar óvodákban és az óvodapedagógus képzésben.

Az ő öröksége kell, hogy emlékeztessen bennünket a korai évek nevelésének kiemelkedő fontosságára, és a gyermekek egyéniségének, mindenek felett álló érdekének tiszteletére. A modern pedagógia kihívásai közepette nem szabad érvelni a tizenennyolcadik század korválaszaival, de fontos azok ismerete, és Brunszvik Teréz saját korában progresszív gondolatai továbbra is inspirációt és iránymutatást nyújthatnak a magyar óvodapedagógusok számára, a jövő generációjának nevelésében. Nem lényegtelen az a kérdés és feladat, hogy kikre bízuk a gyermekeink nevelését, hogy azok képzettsége és felkészítettségi foka, szakma- és hivatástudata a jelenkor legkorszerűbb pedagógiai, pszichológiai és módszertani ismeretein nyugvóak-e, és a magyar óvoda ne csupán iskola-előkészítő, „gyermekmegőrző” legyen. Mert ez nem csupán az óvoda, de az iskola érdeke is... össztársadalmi érdekünk.

Az örökség kötelez bennünket. A hivatásunk kötelez bennünket.